

მიიღება ხელის მოწერა. ფასი 1 წლ.—5 მან. 6 თვ.—2 მ. 75 კ., 3 თვ.—1 მ. 50 კ., 1 თვ.—50 კ. სოფლის მასწავლებელთ, სამკითხველოებს და უმაღლეს სასწავლებლებში მოსწავლეთ დაეთმობათ 4 მან.

ქრთელ კვირეული საზოგადო-ეკონომ-

იური და სალიბერალური ჟურნალი

რედაქცია ღიაა 10—3 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპოზიტის: თბილისი კლდე.

ს ა რ ჩ ე ვ ი: გლეხთა კავშირები.—დ. ვაჩნაძისა. ქართლ-კახეთის თავ.-აზნ. საქმენი.—რ. გ—ესი. წერილი ჟამბლუდან.—ი. ანისა. მუდამ-მწვანენი.—(ვკრ.-ვკრამ).—თარგმ. ი. სონდულაშვილისა. ქრთიკა. „თემიტ“ ერეკა მარაქაშისა.—*—სა. პრესა.—ეკალისა. ქალთა სასწავლებელში.—მ. ვ. ჯამბაკურ-ორბელიანისა. სასულიერო სემინარიაში.—ქართლელისა. საისტ. და საეთნოგრაფ. საზოგ. ხგარისა.

იმისა თუ რანაირ „ზრუნვას“ იჩენენ გარემონი ქართველობის დაუკითხავად იმ საქმეებში, სადაც ქართველობა მეტად დაინტერესებული უნდა იყოს და ისიც თუ როგორ ეწყობა დღეს ქართული ეკონომიური ორგანიზაციების ბედი.

ყველა ქართველისათვის ცხად უნდა იყოს, რომ დღეს, როდესაც საზოგადო და საეკონომიო სარბიელზედ პირველად გამოდიან გლეხთა ორგანიზაციები საკრედიტო კოოპერატივების სახით, მათს მოწყობილობის სწორ გზაზედ დაყენებას დიდი ეროვნულ-პოლიტიკური მნიშვნელობა ეძლევა.

ქართულ კოოპერატიულ მოძრაობას, დაწყებული პაწია საკრედიტო ამხანაგობიდან დიდ საერთო კოოპერატიულ კავშირამდე მთლიანი და ეროვნული ხასიათი უნდა მიეცეს; მით უმეტეს, რომ საქართველოს მომავალ ნაციონალურ ცხოვრების წინსვლაში კოოპერატიული ორგანიზაციები დიდ როლს ითამაშებენ. როცა პოლონეთი (პრუსიის და რუსეთის ნაწილებიც კი) იწყობდა თავის დღევანდელ მძლავრ ეკონომიურ ორგანიზაციებს, იმას წინაწინვე გათვალისწინებული და შემუშავებული ჰქონდა მათი მოწყობის ეროვნული გეგმა, ე. ი. ყველა ეკონომიურ ორგანიზაციებს და მეტადრე გლეხებისას ღებავდა პოლონურ ფერად იქაც კი, სადაც პოლონელებში შერეულნი იყვნენ სხვა ერებიც.

ამ მხრივ ეკონომიურ მოწყობილობას მთელი პოლონეთი გაფაციცებით თვალ-ყურს ადევნებდა, უვლიდა და თითონ ჰპატრონობდა.

გლეხთა კავშირები

გაზეთებმა ცნობა მოგვიტანეს, რომ თბილისში მოხდა კრება საკრედიტო ამხანაგობათა მოღვაწეებისა იმის გამოსარკვევად, თუ როგორ მოეწყოს ჩვენში წვრილ საკრედიტო დაწესებულებათა საერთო კავშირი.

ჩვენ ძალიან გავაკვირვა ამ ცნობამ, რადგანაც ოფიციალურად არსად არ იყო გამოცხადებული ამ ფრიალ მნიშვნელოვან კრების მოწვევა, მაგრამ, როგორც ბოლოს აღმოჩნდა, ეს კრება მოუხდენია რამდენიმე თბილისის რუს-მალაკნების შემნახველ-გამსესებელ ამხანაგობათ და მათ მოთავეებს. სხვათა შორის, უკანასკნელთ დაუდგენიათ აღძრან სახელმწიფო ბანკის წინაშე საკითხი ამიერ კავკასიის წვრილ საკრედიტო ამხანაგობათა საერთო კავშირის მოწყობისა.

ეს პატარა ფაქტი ძალიან დამახასიათებელია

საუბედუროდ, ჯერ ამას ვერ ვხედავთ ჩვენში. პირიქით, ზემოხსენებულ მოყვანილ მაგალითიდანა სჩანს, რომ ჩვენს ეკონომიურ ცხოვრებას უფრო სხვები უვლიან და ეპატრონებიან. თბილისის მაღაქანები ქართლ-კახეთის საკრედიტო კოოპერაციას უკარნახებენ: თქვენი საქმე ასე უნდა მოვაწყოთო! თხოვნაც მიურთმევეათ მთავრობისათვის — ამიერ კავკასიის წვრილ საკრედიტო დაწესებულებათა საერთო კავშირი მოგვიწყეო!

რა ხილია ეს, „ამიერ კავკასიის კავშირი“, რას მოუტანს იგი ჩვენს საკრედიტო კოოპერაციას, ამას დიდი ახსნაც არა სჭირია, რადგან საქართველოს, ერევნის გუბერნიის და სათათრეთის საკრედიტო ამხანაგობანი, **ერთს ტაფაში** მომწყვდეული, საერთო კავშირის მოწყობით მავნებლობის მეტს არაფერს გამოიტანს. ამაზედ იქნება ლაპარაკიც არ ღირდეს, ისე შეუესაბამოა და შეუძლებელიც ამ ნაირ მთელ ამიერ კავკასიის გლეხთა სასოფლო ბანკების კავშირის მოწყობა, მაგრამ რადგანაც ამ აზრს მომხრეები ჰყავს ზოგ წრეებში და სხვანაირ ელფერსაც აძლევენ მას. იძულებულნი ვართ შემდეგ წერილებში დაწვრილებით შევეხოთ და გამოვარკვიოთ ამიერ კავკასიის კავშირის იდეის მნიშვნელობა და კერძოდ გლეხთა კოოპერატიულ კავშირების მოწყობის საქმე საქართველოში.

დ. ვაჩნაძე.

ქართლ-კახეთის თავ- აზნაურობის საქმენი ¹⁾

რაც უნდა სიმპატიური აზრი დაიბადოს ჩვენს საზოგადოებაში, რაც უნდა სახარბიელო იყოს მისი განხორციელება საზოგადოებრივი, ან ეროვნული თვალსაზრისით, — ჩვენი მყვირალა საზოგადოება ვერ შესძლებს ხოლმე მის სისრულეში მოყვანას, ან უსახსრობისა, ან უთაურობის გამო და მაშინვე ყბადღებულ თავ-აზნაურობას გაუწვდის ხელსა — დამეხმარეო

ესეთი მდგომარეობა სავალალოა ბევრის მხრით. ჯერ ერთი თავ-აზნაურობის თანხები დაუღვევლნი არ არიან, რომ ყველა კულტურულ საქმეს გასწვდნენ და ამით იზღუდება შემოქმედების ზრდა; მეო-

რცე, ყოველ თანხას რომელიც იხარჯება, თავისი განსაკუთრებული პოლიტიკა აქვს ე. ი. გავლენა იმ საქმეზედ, რომელსაც ემსახურება, ეს კი სასურველი არ არის, რადკან **საერთო** ეროვნული საქმე, უნდა განთავისუფლებული იყვეს **ყოველგვარ** წოდებრივი ზეგავლენისაგან.

მართალია, ქართლ-კახეთის თავ-აზნაურობა უხვად გაცემს ყველაფერს, რაც მოვბოვება, მაგრამ თუ მის გაცემულს სათანადო ნაყოფი არ გამოაქვს — იმის ბრალია, რომ თავ-აზნაურობის დახმარებას ყოველთვის ქველმოქმედური ხასიათი ჰქონდა და არც ერთ სფეროში ინიციატივას არ აღვიძებდა.

პირიქით, რაკი ფაქტიური პატრონი ყველა საქმისა თავ-აზნაურობა ხდებოდა — იგი ვერ გაუწევდა მეტოქეობას იმ ინერციულ, მომაკვდინებელ მოვლენას, რომ ყოველ საქმეში საქმის მცოდნე კი არ მკვიდრდებოდა, არამედ ნათლიმამური განწყობილება იმარჯვებდა. (ათასჯერ გაგვიგონია და კიდევაც გაიგონებთ: ესა და ეს იმიტომ უნდა ავირჩიოთ, რომ გაჭირვებულია, ოჯახის პატრონია და სხ. ასეთ-სავე საბუთს იმეორებენ თვითონ ისინიც, ვისაც ირჩევენ: ღმერთმანი, მოვაკეთებ ჩემ საქმეებს და მერე მე თვითონ დავანებებ თავსაო და სხ. ამისთანები.) ასეთი შეუწყნარებელი მოვლენა მხოლოდ იმიტომ არის შესაძლებელი, რომ თავ-აზნაურულ ფსიხოლოგიაში ჯერ ვერ შეუნათებია საღ მოსაზრებას, რომ ჯერ საქმე უნდა იყვეს და მერე პიროვნებანი; ჯერ საღი აწონ-დაწონვა მდგომარეობისა და მერე გულკეთილობა და ქველმოქმედება. თორემ ახლანდელ მდგომარეობაში ბევრჯელ ეშინიათ ორი-სამი ღარიბისათვის ლუქმის მოსპობა და ამით გვიმზადებენ ათას ღარიბ-ღატაკს, რადგან მტკიცე საფუძველს გვეცილიან ხელიდან.

ამიტომ, ჩვენი ღრმა რწმენით, თავ-აზნ. თანხებს ისეთი მიმართულება უნდა მიეცეს, რომ მათი **საშუალებით** შეიქმნეს სრულიად დამოუკიდებელი ორგანიზაციები, საზოგადოებანი და სხ., რომელნიც ბოლოს განთავისუფლდებიან ყოველწლიური მოლოდინისაგან: მოგვეცემს ფულს თუ არა თავ-აზნაურობა. ესეთი ორგანიზაციები კი თავდაპირველად **ეკონომიურ-კულტურული** დაწესებულებანი არიან, რომელნიც არამცთუ არ უნდა ითხოვდნენ დახმარებას, არამედ თვითონ ჰქმნიდნენ საქირო ღირებულებას და ანაწილებდნენ — საზოგადოების, ერის საკეთილდღეოდ.

ასეთს ეკონომიურს ორგანიზაციებს ჩვენისთანა დაბეჩავებულ ერისათვის მით უფრო მეტი მნიშვნე-

*) იხ. „კლდე“ № 20, 19.

ლობა აქვს, რომ შიგ მონაწილეთა და მშრომელთა რიცხვი თან და თან გაიზრდება, და ამით მოიზიდავს იმ ელემენტებსაც, რომელნიც ძალა-უნებურად გარე-გარე დადიან ლუკმა პურის საძებნელად; მეორეც, რასაც გაცილებით მეტი მნიშვნელობა აქვს, ასეთი ორგანიზაციების არსებობა აწვითარებს, ართულებს ცხოვრებას, ჰქმნის ხალხს და ასპარეზს ყოველ გვარ შემოქმედებისას და მესამეც—ჰქმნის ღირებულობას, სიმდიდრეს ერისას, რითაც ისე უძლურნი და ღარიბნი ვართ.

აქამდის ძირითადი პრინციპი თავ.-აზნაურობის მოქმედებისა—კულტურულ დაწესებულებათა ქველმოქმედური დახმარება იყო და ეს ბევრგზით აფერხებდა ჩვენს წინმსვლელობას, რადგან ეს პატარა პალიატივი იყო და მთავარი პირობანი ცხოვრებისა, მისი ცოცხალი ორგანიზაცია პირვანდელ საფეხურზედ იდგა.

ესლა თავ.-აზნაურობა მოვალეა ანგარიში გაუწიოს გამოფხიზლებულ საზოგადოებას, ინტელიგენციას და ხალხთან ერთად, რომელშიაც იღვიძებს სურვილი ინტენსიური მეურნეობისა, კოოპერაციებისა, საკრედიტო და საამხანაგო დაწესებულებათა მოწყობისა, ყურადღება მიაქციოს ამ დარგსაც.

მართალია, თავ.-აზნაურობა დახმარებას უწევს სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებას, აქა იქ კოოპერატივებსაც, საზ. „კახეთს“, გორის „სინდიკატს“, და სხვა ეკონომიურ ორგანიზაციებს, მაგრამ ეს დახმარება ისევ შემთხვევითი და ქველმოქმედურია, მასში არ არის არც ძალა ინიციატივის გამომწვევი, არც გაძახალისებელი სული. ყველა მიმღები, როგორც ზეცის მანანას ელის ამ დახმარებას და სხვა საშუალებათ აღარ ეძებს, აღარ აწვითარებს, არ უყენებს გვერდში; აღარ ვამბობ იმას, რომ არც ერთი მათგანი არ სდევნის, არ ეწინააღმდეგება ამ ნაჩუქარ და დაუმსახურებელს დახმარებას.

ამას ამტკიცებს არა მარტო მთელი ისტორია ამ დაწესებულებათა, უბრალო პირველ შეხვედვითი დაკვირვებაც კი.

ახალგაზრდა და დიდი მომავლის მექონი ორგანიზაცია, ჩვენი სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოება, ჯერ-ჯერობით ამ ქველმოქმედების იმედით არის, და ყოველ წლიურ ხარჯთ-აღრიცხვას წაუძღვარებს ხოლმე გულის მომწველელ სიტყვებს: თუ თავად-აზნაურობა მოგვცემს. ესეთი სიმბატიური საქმე, რომელიც ერთ-ერთ ბურჯად უნდა ჩაუდგეს ჩვენს ცხოვრებას, რომელმაც უნდა ააყვავოს ჩვენი მხარე ეკონომიურად და ფართო გზა გაუხსნას წინ-

მსვლელობისაკენ—დღეს იმავე „თუ“ ზედ ჰკიდია, რაც ყველა სხვა ჩვენი საქმე.

საზოგადოება, პრესა და ყველა ის ნაწილი ერისა, რომელსაც მოქარგული ლაპარაკი შეუძლიან და ნალაპარაკევის განსახორციელებლად კი სახსარი არა აქვს—დიდის აღტაცებით მიეგება ამ საზოგადოების დაარსებას; ერთი აურ-ზაური ასტყდა მის დიად მნიშვნელობაზედ, მაგრამ თვით საზოგადოების კასაში რომ ჩაიხედოთ, მარტოდენ ისევ თავ. აზნაურობის გროშებს თუ იპოვით. არც მცირე რიცხოვან წევრებს, არც სხვა მკოდნე ან გულშემატკივარ პირთ ამ საზოგადოებისათვის თითქმის არაფერი მიუციათ... რადგან არცა აქვთ, რომ მისცენ ყვავს რა აქვს კაპკაქს რა მისცესო. აი რისთვის არის საჭირო, რომ ამ საზოგადოებამაც მარტო ქველმოქმედური დახმარე ორგანიზმის თვისებანი არ მიიღოს და მიღებული თანხანი ისეთ საქმეებს, ისეთ ორგანიზაციებს მოახმაროს, რომელნიც თავის დროზედ თვით ამ საზოგადოებასაც ასაზრდოვებენ და ფრთებს გააშლივინებენ.

მალღობა ღმერთს, ამ საზოგადოებაში არის რამდენიმე მკოდნე, ენერგიული პირი, რომელთაც უყვართ თავიანთი საქმე და კეთილ სინიდიესიერადაც აწარმოვებენ მას. ამ მოკლე ხანში გამგეობამ დიდი უნარი გამოიჩინა და გააკეთა, რისიც გაკეთება შეიძლებოდა, მაგრამ მაინც მეტი ყურადღებაა საჭირო, ჩვენის აზრით, ისეთი მოქმედებისათვის, რომელიც არა მარტო მაჩვენებელია და მასწავლებელი თეორეტიულად თუ პრაქტიკულად, არამედ ნაყოფიერიც თვით საზოგადოებისათვის. პრინციპი უანგარობისა აქ მოსატანი არ არის, რადგან ეს კერძო პირთა, ან ჯგუფის საქმე კი არ არის, არამედ ეს დიდი საზოგადოებრივი და ეროვნული საქმეა, რომელმაც ღრმად უნდა გაიდგას ფესვები ხალხში და ამიტომ თვითონ უნდა იყვეს მტკიცე ნიადაგზე აგებული. ვანა შესაძლებელია ასეთი დიდმნიშვნელოვანი საქმე, როგორც არის ჩვენი ქვეყნის მეურნეობის ბედი—დამოკიდებული იყვეს შემთხვევით წყალობაზედ? ან ისეთი რა წყალობა შეუძლიან თავ.-აზნაურობას, რომ ჩვენს სასოფლო-სამეურნეო ბურჯს საძირკველი გაუმარდეს? პირიქით, როცა ეკონომიური ორგანიზაციები მტკიცეთ მოწყობიან, როცა შემოსავალი ამ ორგანიზაციებისა თვით საზოგადოების გაფართოებას მოხმარდება—მაშინ შეეძლება მხოლოდ საზოგადოებას ენერგიული და ნაყოფიერი მოქმედება, მაშინ შეეძლება ყოველ წევრს იამაყოს თავისი საზოგადოებით, თა-

ვისი ნამოქმედართ. გარდა ამისა, უმთავრესი ყურადღება საზოგადოებისა იქითკენ უნდა იყვეს მიქცეული, რომ შეაკავშიროს, მიიზიდოს რაც შეიძლება მეტი მუშა ხალხი სოფლად და ამისათვის საკმარისი არ არის მარტო დემონსტრაციები გუნებისა და მაშინებისა ან პლაკატები, არამედ ჩათრევა ხალხისა თვით საქმეში, მშრომელი ხალხისა, გლეხობისა. ესლა მეტად ვრცელდება ჩვენში საკრედიტო დაწესებულებანი და ამავე დროს მეტად ნაკლები ყურადღება ექცევა იმას, თუ რაზედ უნდა იყვეს მოხმარებული ეს კრედიტი. როცა მეურნეობა დაბალი ხარისხისაა, როცა მიწა არ ანაზღაურებს დახარჯულ შრომას, მაშინ კრედიტი მარტო მეტი ვალია, უქმად დახარჯულია და არა ნაკლებ ახვევს ქსელში ადამიანს, ვიდრე მოვასშეს ვალი. ამიტომ ზნეობრივად მოვალეა, ქართული სამეურნეო საზოგადოება ყველგან პარალელურად სწვდებოდეს საკრედიტო კოოპერატივებს და თვალ-ყურს ადევნებდეს გაცემულ ფულსა, უნდა იყოლოს იმ რაიონებში ინსტრუქტორები, კოოპერატორები, რომელნიც თანაბრად ადგენდნენ ამხანაგობათ, საზოგადოებათ, არტელებს და სხვა.

მხოლოდ ასეთი შემოქმედი ამხანაგობანი შესძლებენ ეკონომიურად წამოსწიონ ხალხი, თორემ ცალკე გაცემული კრედიტი, რომლის მოხმარება არ იცის ჩვენმა გლეხმა, ცალკე ზეპირად ნათქვამი სამეურნეო ცნობანი, რომელნიც ყურს ხვდებიან და რეალურად კი ნაყოფს არ იღებენ - ვერაფერს სარგებლობას ვერ მოუტანს ჩვენს სოფელს და იმოედნა ფული თუ აუტანელ ვალად არ დააწვევა, მუქთად მაინც დაეხარჯება.

ესლა, როცა კოოპერატიული მოძრაობა ვრცელდება ევროპასა და რუსეთში, როცა იგი მედგარ კონკურენციას უწევს კაპიტალისტურ წარმოებასაც კი, ჩვენ მოვალენი ვართ ყოველგზით ხელი შეუწყოთ ამ დიად მოვლენას ჩვენშიაც. მეურნეობაში მაინც; მით უფრო, რომ ადგილობრივი პირობანი და ზოგი ჩვეულებანი პირდაპირ კოოპერაციის ელემენტებს შეიცავენ, როგორც მაგ. მოდგამობა, მამითადი და სხ.

ჩვენთვის ეს მით უფრო საჭიროა ესლანდელ მდგომარეობაში, რომ ბურჟუაზია, კაპიტალისტები არა გვყვანან, რომელნიც კერძო ინტერესებისათვის მაინც ჰქმნიდნენ იმ ღირებულებას, რომელიც ერსა სჭირია. ჩვენში არც მრეწველობა, არც ვაჭრობა, არც მოხმარება ისე არ არის განვითარებული, რომ ჩვენვე შეგვეძლოს მოთხოვნილებათა

დაკმაყოფილება და ამ შემთხვევაში კოოპერატიულ მოწესრიგებას ჩვენ საწარმოვო, სავაჭრო და მომხმარებელ ძალთა, უდიდესი მნიშვნელობა ექნება, როგორც აღმზრდელ და შემაერთებელ ძალას ერთის მხრივ, და მატერიალურ კეთილდღეობის შემქმნელს მეორე მხრივ. ამხანაგობაში, კოოპერაციაში იწრთობა ხალხის სოლიდარობა და იბადება თვით-შეგნება, საკუთარ ძალთა იმედი.

ჩვენი მისწრაფება უნდა იყვეს ამიტომ, რაც შეიძლება მეტად გამოვიყენოთ აწ არსებული ორგანიზაცია თავ-ანაზღაურებისა, როგორც ეკონომიური წყარო, აღმომცენებელი ახალ-ახალ ეკონომიურ ძალთა.

და როცა ქვეყანა მოიფინება ნამდვილ დემოკრატიულ ორგანიზაციებით, როცა შეგვეძლება თამამად თქმა, თუ ძალა ვის ხელშია, მაშინ ვიკამათოთ იმაზედ, ვინ უფრო თავ-ანაზღაურული იდეოლოგია და ვინ უფრო იბრძვის ეროვნული იდელებისათვის.

რ. გ.

წერილი ქაბბლუდან

ყველას კარგად მოეხსენება, თუ რა გაჭირვებას განიცდის ის ახალგაზრდა, რომელმაც გაათავა საშუალო სასწავლებელი და არ იცის საით წავიდეს, რა ფაკულტეტი აირჩიოს და რა გზას დაადგეს.

მე აქ არ შევეხები იმ მიზეზებს, რომელნიც აყენებენ ახალგაზრდას ამ უხერხულ მდგომარეობაში. საგანი ჩემი წერილისა სულ სხვაა. ვთქვათ ახალგაზრდამ აირჩია კიდევ რომელიმე დარგი მეცნიერებისა და ესლა მხოლოდ ის, აქვს გადასაწყვეტი, თუ რომელ სასწავლებელში წავიდეს. თუ გადასწყვიტა რუსეთში წასვლა, მაშინ კიდევ შეუძლიან შეკრიბოს ცნობები, მაგრამ თუ საზღვარ გარედ დააპირა გამგზავრება, არის ერთ ბურჟუსში. ჰკითხავს ყველას რჩევას: ამა და ამ დარგს სად უფრო უკეთესად შეისწავლის კაცი. ერთი ალთას ჰგზავნის, მეორე ბლთას. ბოლოს ჩაიგდებს ხელში ერთ რომელიმე პროგრამას, რომელიც კარგა მოსახიბლელად არის დაწერილი, სადაც ჩამოთვლილია გამოჩენილი პროფესორების სახელები, ლაბორატორიები, რომელიც ხან და ხან არც კი არსებობს ხოლმე, რაშიც მე თვითონ მქონდა იღბალი დავრწმუნებულიყავ და, გამოგტყდები - მოგტყუვდი კიდევ; უკეთ რომ ვსთქვათ, მომატყუა რეკლამის ხასიათით

ბაქ

შედგენილმა პროგრამამ, რა სიკეთესაც უზღვად შეხვდება ადამიანი საზღვარ გარედ.

არა მარტო მე, არამედ სხვა კიდევ ბევრს ჩემს თანამემამულეს შეეხვდი ჩემნაირ მდგომარეობაში ჩაგარდნილს.

ამნაირ გაუზომელ ნაბიჯის გადადგმა კი დიდ ზარალს აყენებს კაცს. ჯერ ერთი სულ ჰრევს კაცს გზიდან, უკარგავს ნლობას ყოველ სასწავლებლისადმი და მასთან ხომ დროსაც აკარგვინებს.

რომ ავიცდინოთ თავიდან ეს ხიფათი და ცოტათი მაინც შეღავათი მივცეთ ახალგაზრდობას ამ გაქირვებულ მდგომარეობიდან გამოსასვლელად, **საქიროა დაარსდეს ჩვენში**, რაიმე დაწესებულებასთან **ცნობის მიმწვედენი ბიურო**.

ამ საქმეში, უეჭველად უნდა ფხა გამოიჩინოს იმ მოსწავლე ახალგაზრდობამ, რომელიც საზღვარ გარედ იმყოფება. ცნობები კი, ჩემის აზრით უნდა შეიკრიფოს შემდეგის გეგმით: ვთქვათ მთელ საფრანგეთში გაფანტულია 50 კაცი მეცნიერების სხვა და სხვა დარგზე. ამის ნახევარმაც არის რომ ხმა ამოიღოს და მიაწოდოს საქირო ცნობები, ესეც დიდი საქმე იქნება.

მაგალითად, ათი მოსწავლეა სამეურნეო ფაკულტეტზე. ეს ათი ახალგაზრდა გაფანტულია საფრანგეთის სხვა და სხვა კუთხეში: გრინიონში, ნანსში, მომპელიეში და სხვაგან, ერთის სიტყვით იქ, სადაც კი არის სამეურნეო სასწავლებელი. მათთვის სათითაოდ დიდ შრომას არ უნდა წარმოადგენდეს დაწვრილებითი აღწერა იმ სასწავლებლისა, სადაც თვითონ სწავლობს. ეს აღწერა უნდა იყოს კარგა დაწვრილებითი. ამ აღწერაში უნდა იყოს ნახსენები რა და რა საგნებს გადიან დაწყებული პირველ კურსიდან—ბოლომდე. არა მარტო საგნების უბრალო ჩამოთვლა, არამედ ისიც, თუ რა სიფართოვით გადიან თითო საგანს. თუ არის პრაქტიკული მუშაობა, მისი დაწვრილებითი აღწერა. რაში გამოიხატება ეს მუშაობა?

ასე, ამ გვარი დაწვრილებითი აღწერა ყველა დარგის სასწავლებლებისა, ყველა ქვეყნისა, საქიროა შეკრიბოს ცნობები, როგორც უმაღლესის, ისე საშუალო სასწავლებლების.

ამ რიგად ძალიან შეუმსუბუქდება ახალგაზრდას თავისი გზის გაკაფვა. ყველა ეს ცნობები უნდა იბეჭდებოდეს ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში. ბიუროს მოვალეობა კი იქნება თავი მოუყაროს ყველა ამ მასალას.

ამ გვარი ბიუროს დაარსება, თუ რაიმე მიზე-

ზების გამო ვერ იკისრა წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ, აგრეთვე დიდ სიძნელეს არ უნდა წარმოადგენდეს რომელიმე რედაქციისათვის.

სასურველია რომ ეს წინადადება არ დარჩეს მხოლოდ ცარიელ წინადადებად. ვისაც უყვარს თავისი სამშობლო, ის უნდა ცდილობდეს კიდევ მის განვითარებას, ხელი შეუწყოს მას რითაც კი შეუძლიან. ჩვენი იმედი—მომავალია. მომავალი კი—ახალგაზრდობაა და სწორედ ამ ახალგაზრდობას უნდა მოუშალოთ საქირო ნიადაგი, რომ მან ღრმად და თავისუფლად გასდგას თავისი ფესვები.

ჯამბლუს (ბელგია) სამეურნეო
სასწავლებლის სტუდენტი ი. — ანი.

რედაქციისაგან: ჩვენი რედაქცია დიდი სიამოვნებით დაუთმობს ადგილს ასეთ ცნობებს, ვინაიდან დიდ საქმედ მიიჩნია ახალგაზრდობის სწორე გზაზე დაყენება და ნამდვილი ცოდნით მისი აღჭურვა და მიმართავს ყველა საზღვარ გარედ მყოფ სტუდენტს—ასეთი ცნობების მოსაწოდებლად, ყველა დარგის სასწავლებლის შესახებ.

მუცად-მწვანენი

(ჯერამ კ. ჯერამის)

მკაცრად და პირქუშად გამოიყურებიან ისინი, როცა გაზაფხულობით ენძელები და ზაფრანები იმოსებიან თეთრი, ყვითელი და მოლურჯო ტანსაცმელითა, როცა თვითველ შტოს ნორჩი კოკრები მხიარული და მზინავი პატარა თვალებით მთელ ქვეყნიერებას უმზერენ და ნახ მწვანე ფოთლებით ეგებებიან ბუნების დღესასწაულს; ყველა ხარობს ამ დროს, ისინი კი გამდგარან განზე, არაფერში ერევიან და გულგრილად დასცქერიან სი-ცოცხლით სავსეს, მჩქეფარე გარემოს.

უფრო დაღვრემილნი, უფრო უფერულნი და გახუნებულნი არიან ისინი მაშინ, როცა საუცხოვოთ შემკულ ზაფხულში ბუნება თავის უხვ კალთას იბერტყავს და აზნევეს მწვანე სამეფოში თავის საჩუქრებს, როცა საყდრის გარშემო ვარდი იფურჩქნება, სათიბებში ირხევა წელამდე მოყრილი მაღალი ბალოხი და ყვავილებით აჭრელებული ველმინდორი მხიარულად გამოიყურება.

დგება შემოდგომა: ხეებს სახე უტყდებათ და ხანგადასული ქალებივით ცდილობენ თავიანთი ნაკ-

ლი ოქროსფრად და წითლად აყვავებულ ფოთლების ჩაღრით დიფარონ; შემოსული ხილის კუნწულები ძირს ეწვეიან ტოტებს და ზნიქავენ; ტყიანი გორაკები კიდევ, როგორც ცისარტყელა, ისე ევლებიან გარს ტატნობსა. თვალწინ მომაკვდავი წელიწადის დიდებული აპოთეოზი იშლება. ისინი კი არ იცვლებიან, ისევ სახედაღვრემილები და უფერულეები დგანან; თავისი მუქი მუდამ მწვანე ეკლებიანათ ისეთ შეუფერებლობას წარმოადგენენ შემოდგომობით, როგორც მდიდრის ნადიმზე ღარიბი ნათესავები. საწყლური მორთულობა აქვთ, საწყლური! ცხარე მზე უწვავდა ერთადერთ ტანსაცმელს თავისი სხივებით, წვიმები ურეცხავდნენ და ქარბუქები უწწვავდნენ ამ დაძველებულს საცოდავ ნაფლეთებს!

მაგრამ სულ სხვანი არიან ისინი, როცა მოსაწყენი ზამთარი დგება, როცა ყვავილნი იხოცებიან, ბუჩქები შიშვლდებიან, ხეები ჰკარგავენ ფოთლებს და შავ ტოტებს-ლა იშვერენ რუხ ცისაკენ, როცა ფრინველებისა აღარა ისმის-რა, ველ-მინდორი ჩაშავებულია და ვაზი თავისი გამხმარი უხორცო ტოტებით ქახის გამოშვერილ ნაწილებს ებლაუჭება. ბუნების იმოდენა სივრცეში მარტო ისინი არ იცვლებიან, მთელ ტყეში მხოლოდ ისინი-ლა არიან მწვანენი და მაგრა და გულადათ უხვდებიან მკაცრ ზამთარს.

ისინი თუმცა არ ბრწყინავენ სილამიზით — მაგრამ შეუღრეკელნი და შეურყვევლნი კი არიან, ერთნაირები ყოველთვის მთელი წლის განმავლობაში, მუდამ უცვლელნი, მუდამ მწვანენი. გაზაფხული ვერ აკეკლუტებს მათს მწვანეს, ზაფხული ვერ უხრჯკავს, შემოდგომა ვერ აკლებს სისალეს და ზამთარი ვერა ჰკლავს.

მადლობა ღმერთს! ქვეყანაზე, თუ ბევრი არა, ცოტანი მაინც ხომ არიან ადამიანებ შორისაც მუდამ-მწვანენი. ეგ არის მხოლოდ რომ არა სჩანან, არ არიან მახვილი გონებისანი და მიმზიდველნი, მორიდებული ხალხია (ბუნება თავისდღეში არ გამოჰფენს ხოლმე საუკეთესო საქონელს - დალოცვილ ძველი დროის მელუქნეს მოგაგონებს.) მაგრამ სიძლიერით კი ქვეყანაზე ყველაფერსა სპარბობენ: სიცოცხლესაც, სიკვდილსაც და ბედსაც. ხან ცხოვრების ქარიშხალი გადაუვლით ხოლმე თავსა, ხან წვიმა ასველებთ, ხან კიდევ სასტიკი ყინვა უსუსხავთ სხეულს, მაგრამ ვერც ქარიშხალი აკლებთ რამეს, ვერც წვიმა, ვერცა ყინვა. მუდამ-მწვანეებს თავისებურად უყვართ მზის ბრწყინვალეობა და თავისებურადვე ხარობენ ცხოვრებით; უბედურება ვერა ჰხრის ამ ხალხსა; სევდა და ზრუნვა ოდნავ თუ მოუკუშავს ტუჩებს, თორემ მოწმენდილ სახეს ვერ მოუღრუბლავს. ჩვენი მზიანი მყუდროება ვერ გაუფეროვნებს მათ მწვანეს უკეთესად და ჩვენი უბედურების ყინვა ვერ დაუქნობს მეგობრულ კავშირის ფოთლებსა.

აი ამგვარ მამაკაცებს და დედაკაცებს შეგვიძლიან მივინდოთ, შეგვიძლიან უშიშრად შევეკრათ ფოლადისებური მტკიცე კავშირით, მივეყრდნოთ, როგორც აბობოქრებულ ზღვაში მდგომს უღრეკელ კლდესა. მაგრამ ჩვენ აბა რაში მოგვაგონდებიან ესენი ჩვენი სიცოცხლის ზაფხულის დროსა, როცა არც გველაქუცებიან და არც გულს გვიშლიან; არც გვეთანხმებიან ხშირად და არც გვასიამოვნებენ; მქერმეტყველობა აკლიათ, ვერ არიან კარგი გულისყურის მქონენი, უშნო მიხვრა-მოხვრა აქვთ და ძლიერ ცოტა ტაქტი. ამ ადამიანებმა როდი იციან თავის გამოჩენა ჩვენი მეგობრების წრეში: საძაგლად იცვამენ, მუდამ მოსაწყენი და უფერულნი არიან. თუ არ კლუმში, სხვაგან სადმე არც კი გვესიამოვნება მათი შეხვედრა. ესენი არ ეკუთვნიან იმ ჯურის ადამიანებს, რომლებსაც ჩვენ დიდის ამბიო მივესალმებით ხოლმე მრავალრიცხოვან საზოგადოებაში. მარტო გაქირვებაში ვაფასებთ და ვიყვარებთ ჩვენს მუდამ-მწვანე თანამოძმეებს. ჩიტებიც მარტო ზამთარში აფასებენ მუდამ-მწვანე ხეებზე ბუდეების გაკეთებასა.

ქაბუკობისას ზიზღით ვუტკერდით უცხვირპირო მუდამ-მწვანე ხეებს, გვერდს ვუვლით, უტკუო ბავშვები ვით მარტო თვალებით ვსაზრობთ და ზედ ვვარდებით თვითეულ ქყეტელა ყვავილს; მზადა ვართ ჩვენი ცხოვრების ბალი სადმე მყუდრო, მომხიბველ ადგილას გავაშენოთ და ყველა გამვლელ-გამომვლელს შურით თვალები აუვისოთ. რაღა თქმა უნდა, ბაღს მარტო ვარდებით და კრინებით შევამკობდით; სახლის ბანი კიდევ კავიანი მცენარეებით გვექნებოდა მოდებული. გახუჩებული და სურნელოვანი იქნებოდა ყველაფერი ჩვენ ბაღში; ბრწყინვალე მზიან დღესა ნაზი სიო დაუბერავდა.

მაგრამ რა კანკალი აგვიტანდა ახლა, როცა აღმოსავლეთით ცივი და წვიმიანი ქარი დაგვიქროლავდა!

ჰაი, თქვე უტკუო გოგონებო, თქვენა, ლამაზ თავებიანო, უგუნურობით სავსე ხართ, უგუნურობით! ხშირად უთქვამთ თქვენთვის, ხშირად: გაიგონეთ, ნუ ხართ კერპები, განა ყველა კარგია

ქმარში, რაც სატრფოშია კარგო, მაგრამ ყური არ გითხოვებიათ! „ღუმელივით მქშინავე საყვარელი“, მუდამ ღუმელივით არ იქშინავს. ღუმელი გაქრება. საყვარელი ქმრად გაგიხდება, „უცნაურ ფიცით თავს მოვაბეზრებს, პატივის დაცვით გულს გაგიწყალებს, სწრაფლ ეწყინება, შურსა იძიებს“ და ბოლოს გადაიქცევა უხეირო, „ფლოსტებიან მისხარადა“. მოდით ახლა თქვენა და ულოლიავეთ ამისთანა კაცსა! ვერც გადააკეთებ, თუ არ შეგხვამებათ, ვერც უკან დააბრუნებთ გადასახლისებლად, ვერც გაისტუმრებთ გარეთა, როცა კი გაქირვეულდება და შეურაცხყოფას მოგაყენებთ, ვერც სახლში შემოიყვანთ, როცა გარე-გარე დაიწყებს სიარულსა, ვერც გაითბობთ მის გვერდით თავსა სიცივეში.

არ აგინირდებით, ეხლა ის ძალიან კარგია, ლამაზი) ისიც თუ კარგი ფერადებიანია და არა ხუნდება) რბილი და თბილი ხელის შეხების დროსა. მაგრამ აიტანს ცხოვრების სიდუხჭირეს? გაუძლებს ცხოვრების უკუღმართობას? ეხლა გამბედავია და მამაცი! ღვთაებრივი კულულები აყრია თავზე. რა კობტად იცვამს! (ნეტავი გავაგებინა გადახდილი აქვს თუ არა მკერვალის ფული?) ოო, რა ლერწამისებური რხევით გიკოცნით ხელსა. რანაირ ნაზ სახელებს გეძახით! რა მაგრა მოუხვევია თქვენი წელისათვის ხელი! თვალეში ნაზი ალერსი უკრთის. სიყვარულით ჩასცქერის თქვენ თვალებს.

ნეტავი მოხუცებაშიაც გაკოცებთ გამხმარ და მონაკლებულ ხელზე; დაგიძახებთ ნაზად სახელებს, როცა ბავშვი ღამე დაიწყებს ღნავილს, თქვენ კიდევ ვერ დააჩუმებთ, ან, კიდევ უფრო უარესი, იძულებული იქნებით ასდგეთ და იტრიალოთ ოთახში პაწიათი ხელში? ჩავაღვლებთ კია მაგრა ხელსა გაქვირების დღეში? ან ვადმოუხეთქს თვალადან ნაზი-ალერსის ნაკადები, როცა შემოგხედავთ უკვე ჩამქრალ თვალეში?

თქვენა ჯეელებო! თქვე სულელებო, როგორა გგონიათ? რა ცოლობა უნდა გაგიწიოთ ცარიელთავა გრეხიებმა, რომლებითაც იხიბლებით, რომლებსათვისაც თავებს იხოცავთ? დიახ, ის ქალი ძალიან ლამაზია და გემოიანადაც იცვამს; რა გასაკვირია მერე? მთელი თავისი გული, სული და გონება სულ ტანისამო სისაკენ აქვს მიმართული და სხვა საგანი, მიწიერ იქნება იგი თუ ზეციერი, სრულიადაც არ იზიდავს! ეხლა მეტის-მეტე სათნოიანი, თავაზიანი და მომხიბვლელია და მერეც ასეთივე კარგი იქნება, ისევე კარგა (იქნება უფრო უკეთესადაც) ჩაიცვამს ტანისამოსს დაქორწინების შემდეგ, როგორც დაქორწინებამდე.

მაგრამ რა, თქვენ კი ვერ ისარგებლებთ ყველა ამ მშვენიერებით და! სხვა საკმაოდ დასტკებმა მისი ცქერით და ღირსებებით, თქვენ კი არ იქნებით; თქვენ ღუქან-ღუქან ირბენთ, ყველა ხარჯი თქვენ დაგაწვებათ კისერზე; მთელ საქმეს თქვენ გააკეთებთ, თქვენი ცოლი კიდევ უცხოებს მოექცევა თავაზიანად, მეტის-მეტე მომხიბვლელი იქნება ხალხში; უცხონი დაუწყებენ ცქერას, დასტკებებიან, გამოვლანაპრაკებიან, სასიამოვნო სიტყვებს ეტყვიან; თქვენ მხოლოდ უცნობ ქალებისა და მეტადრე ვაჟების მწყალობლად იგრძნობთ თავსა, როცა უსასყიდლოდ ასეთ უაღრეს სიტკობებს განაცდევინებთ, სხვა კი არაფერ შუაში იქნებით.

თქვენ არ მოგაჩერდებათ სათნოიანი თვალეები: თქვენ მარტო მოქანცულ პირისახესა, მიმქრალსა და გარინდებულ თვალებსა და გაქალარავებულ აწეწილ და მოთელილ თმებს-ლა დაინახავთ; თქვენთვის არ გაიკეთებს ის საუცხოვო სამკაულებს; სახლში ისეთ ჭუჭყიან და დაქმუნულ ტანისამოსს ჩაიცვამს, რომელსაც თქვენი მოსამსახურე გოგოც არ იკადრებს.

თქვენ არ იგვებთ ცოლის ალერსის სიმშვენიერეს, წილად მისი თავის ტკივილი გერგებათ; თქვენსკენ იქნება მომართული მხოლოდ ჩივილი, ბურტყუნი, გაჯავრებული გაბრუნჩვა და გაკაპანებული დედაკაცის მიხეზ-მიხეზიანობა.

დიახ მუდამ-მწვანენი არ ბრწყინავენ საზოგადოებაში, მაგრამ სამაგიეროდ მშვიდ ოჯახურ თავშესაფარს კი შუქსა ჰვენენ თავისი არსებობით. კერას ეკედლებიან და არა ქუჩასა და კრებებს. კარგია მათთან ცხოვრება. მართალია ისე არა სჩანან, მაგრამ უბრალონი არიან, მშვიდნი და მტკიცენი. კარგია ცხოვრების გზაზე მათთან ერთად მოგზაურობა, საიმედო ამხანაგები არიან—იციანიან და ისე ჰშილიან ქოლგას წვიმაში; ღიმილით დაიარებიან ტალახში და ქვებზე, შეგიძლიანთ უშიშრად დაეყრდნოთ მათ მტკიცე ხელსა, თუ მისუსტებულებს ბნელ გზაზე მოგიხდათ ვაფლა. მაგარი ხალხია, მაგარი!—თამამად და მალლა უქირავეთ თავი ზამთრის ცივ ქარში!

სიმტკიცე დიდი განძია; ეს მეტ-ნაკლებობაა ძალისა და ცხვრის შორის, ადამიანსა და ლოკოკინას შორის.

საზოგადოთ დედაკაცები მამაკაცებზე მაგრები არიან: დედაკაცს (აშკარადა გრძნობთ), როგორც ქვიტკირის, კედელს ისე შეგიძლიანთ მიეყრდნოთ, მაგრამ მამაკაცებს კი ვერა—ძალიან ცოტას იზო-

ვით მამაკაცებში ასეთს, სწორედ რომ ძაღლის თვისებებიანსა. მამაკაცები, საზოგადოთ რომ ვსთქვათ, უფრო კატებსა ჰგვანან. შეგიძლიანთ მამაკაცთან ოცი წელიწადი იცხოვროთ, შეგიძლიანთ მამაკაცი ოცი წელიწადი სთვალოთ მახლობელ ადამიანად, მაგრამ რომ სრულიად გჯეროდეთ მისი ერთგულება, ეგ თავისდღეში არ შეიძლება. თავისდღეში სწორედ ვერ გაიგებთ, თუ რა უძვეთ მამაკაცებს გულში; თავისდღეში თქვენ დამშვიდებული არ იქნებით, თუ კი როგორმე თქვენმა მეზობელმა მოინდომა და გაშალა თქვენი ფეხსაწმენდი თავის სამზარეულოში.

ალარ არის, ალარ, ის სკოლები, საცა ხალხი ხასიათის სიმტკიცეს იძენდა! გაჰქრა ის დალოცვილი ძველი დრო, როცა ხალხი ომში იწვრთნებოდა, ერთგულობას სწავლობდა და მაგრდებოდა. ეხლა დაგვისწავლია რალაცეები, პრტყელ-პრტყელებს ვლაპარაკობთ ომის მანებლობაზე და ღმერთს მადლობასაც ვწირავთ, რომ მშვიდობიან ვაქრობის ხანაში ვცხოვრობთ და შეგვიძლიან მთელი ჩვენი აზრი და ენერგია ერთმანეთის ცარცვა-გლეჯასა და მოტყუებას მოვახმაროთ. მოტყუებითა და ეშმაკობით ვიძენთ მეგობრებს; მოტყუებითა და ეშმაკობით ვამარცხებთ მტრებსა. ვინვითარებთ უადრეს „ხერხიანობას“, ვიქნებით გაიძვერობაში, ქლესაობაში და ძალიან თავი მოგვაქვს ამით. ძველად კი, როცა გაბატონებული იყო ძალა, როცა ადამიანი უფრო ლომებსა და არწივებს ჰბაძავდა, სანამ მელიებსა და ტურებსა, დიდ პატიოსნობად არ მიიჩნდათ ეგრედ წოდებული სიკეთენი—გაიძვერობა, ქლესაობა და „ხერხიანობა“ და ზიზღით უცქეროდნენ ამგვარ თვისებებს.

მე არ აგინირდებით, ომის საწინააღმდეგოდ ბევრი რამ ითქმის, ომი ხშირად უხერხულ მდგომარეობაში ავდებდა ადამიანსა, ეგ მართალია, მაგრამ ამასთანავე კარგ საქმესაც აკეთებდა, ბუნების დიდებულ დანიშნულებას ემსახურებოდა—ადამიანს აკეთილშობილებდა. ხალხს სიმამაცეს, სისწრაფეს და გამბედაობას ასწავლიდა, გონებას უხსნიდა, მკლავში ძალას აძლევდა. თავისი მკაცრი გაკვეთილებით ტანჯვაში ამავრებდა, სახიფათო საქმეში გულგრილობას ასწავლიდა და გაჭირვებაში მხნეობასა. მშვენიერებით სავსე რაინდობა, რიგიანობა და წესიერება ღვიძლი შვილები არიან მახინჯი ომისა.

ყველაზე უკეთესი ჯილდო, რომელიც ომმა მისცა ადამიანსა, ეს სიმტკიცეა... პირველად ხალხს

ომმა ასწავლა ერთგულობა ერთმანეთისა, ერთგულობა მოვალეობისა, დანიშნულობისა, ერთგულობა ყველაფერში, სიკვდილის ჟამსაც კი.

წამებულნი და რეფორმატორები, ზოგზაურები და ხელოვნების და მეცნიერებისათვის თავდადებულნი, სულ იმ მკაცრ ადამიანების ჩამომავალნი არიან, რომელნიც სიკვდილსა და ტანჯვას დასცინოდნენ ბრძოლის ველზე და ყოველთვის ერთი და იგივეს იმეორებდნენ—ადამიანის ერთად ერთი მოვალეობა ამ ქვეყნად თავის მოვალეობის ერთგულობა და გულმაგრობადა სხვა არაფერიო. წამებულნი წარბშეუხრელად იწოდნენ კოცონზე, მოგზაურები მედგრად ებმოდნენ ბუნებას, ეძებდნენ ახალ-ახალ ქვეყნებს, რეფორმატორები გაბედულად იბრძოდნენ და გვძენდნენ თავისუფლებას და ხელოვნებისა და მეცნიერებისათვის თავდადებულნი კიდევ მთელ თავის სიკოცხლეს მეცნიერებასა და ხელოვნებას სწირავდნენ; ხელოვნებისა და მეცნიერებისათვის ყოველნაირ დამკირებასა და სიღარიბეს იტანდნენ, არც სიმდიდრეს მოელოდნენ, არც სახელსა.

იქნება გახსოვდეთ ძველი ვიკინგის ამბავი? ვიკინგი უნდა ქრისტეს სჯულზე მოექციათ პატრები სიხარულით ფეხზე ალარ იდგნენ, მონათვლას უპირებდნენ. უტბად ვიკინგი დაფიქრდა და იკითხა: „თუ მართლა, როგორც ამბობთ, ეს ერთად ერთი გზაა ვალჰალისაკენ, მაშინ რალა უნდა ჰქნან ჩემმა ამხანაგებმა და მეგობრებმა, რომელნიც ძველ სჯულზე დაიხოცნენ, — სად უნდა წავიდნენ?“

ცოტა არ იყოს პატრებს კული მოეწვათ, მაგრამ მაინც უპასუხეს: უეჭველად ისეთ ადგილას წავლენ, რომელზედაც სულ რომ არაფერი ვსთქვათ ისა სჯობიაო.

— მაშ თუ აგრეა, — სთქვა ძველმა მეომარმა და უკან დაიხია, — მე არ მოვინათლები, ჩემ ხალხთან უნდა დავრჩე!

თავის ხალხთან ეცხოვრა, თავის ხალხთან ერთად გადაეხანდა მრავალი ომი და თავის ხალხთანვე რჩებოდა საუკუნოდ. სწორედ რომ გულასამღვრე ვია ვიკინგის ასეთი საქციელი! მაგრამ მე მგონია, რომ მთელი ჩვენი კულტურაცა და ცივილიზაციაც კი არ იქნებოდა დასანანი, თუ რომ დავგებოთ ბოდა ვიკინგებისთანა ხალხის დრო.

ერთად-ერთი, თუ რამ შეგვრჩენია ისევ მაშინდელ დროისა, ეს ბულდოგია. მაგრამ რა გამოვიდა! მალე ბულდოგსაც მოედება ბოლო. მერე, რომ იცოდეთ, რა დიდებული ძაღლია! დაღვრემილი, ჩუმი; მტკიცე ხასიათისა, საშინელი, როცა თავის მო-

ვალეობის წინა დგას და მორიდებული, როცა საკმე მარტო თვითონ შეეხება.

უკეთილშობილესი და უსათნოესი ძაღლია! მთელი საძაღლეთი რომ დაიაროთ ვერსადა ნახავთ ამისთანას. შეხედულობით კი, რომ მოგახსენოთ, არ არის აგეთი; ერთი ნახვით როდი გაიგებთ, რომ კეთილი ძაღლია. ბულდოგი იმ ჯენტლმენს

მოგაგონებთ, რომელზედაც ძველებური სიმღერა ამბობს:

გაიცნობ, იტყვი კარგია,
არა და—დასაკარგია.

ირ. სონღულაშვილი.

(შემდეგი იქნება).

ქ რ ო ნ ი კ ა

თბილისის ქართველ მუშათა მოძღვრალ-მაგალობ. გუნდი, დაარსებული მიხეილ კავსაძის მიერ 1912 წ.

დღეს, 26 მაისს სახალხო სახლში გაიმართება ქართული ეროვნული კონცერტი ახლად დაარსებულ მუშათა გუნდისა; მ. კავსაძის ლოტბარობით იმღერებენ ქართლ-კახეთის სიმღერებს და აგრეთვე რაქულს. დასასრულს—ქონა და ფერხული.

შალი, საგინაშვილი—ბორჩალოს მაზრის თ.-აზნ. მარშალი; ნეცტონოვი—ინჟინერი—ტექნოლოგი; ბაქოს, კავკავის და თბილისის ქალაქის თავები და ისა ბეგ გაჯინსკი—ბაქ. ქალ. ხმოსანი.

საპოლიტენიკუმო ადგილის ამომრჩევ კომისიაში, როგორც გაზეთები გადმოგვცემენ, შედიან შემდეგი პირნი: თავმჯდომარე: მეფის მოადგილის საბჭოს წევრი—გაკელი; წევრები: ლემერმანი—თავმჯდომარე თბილისის სასამართლოს დეპარტამენტის პალატისა; სმირნოვი—საკონტროლო პალატის გამგე; ფენჩერი—საექიმო ნაწილის გამგე; ნიკოლსკი—ვიცე-დირექტორი მეფის მოადგილის საბჭოსი; ბლაგოვიდოვი—დირექტორი ქალთა უმაღლეს კურსებისა; რუდილფი—სამოსწავლო ოლქის მზრუნველი; პავლოვი—სახელმწიფო ბანკის თბ. გან. გამგე; აფხაზი—თბ. გუბერნიის თ.-აზნ. მარ-

საადგილ-მამულო ბანკის 24 მაისის კრებაზედ განხილულ და უკუგდებულ იქმნა მოხსენება გამგეობის უმეტესობისა, წარმოდგენილი ნაწილმდებულის დავალებით. ამ მოხსენებით კრებას სთხოვდნენ წესდების მე-100-ე მუხლის შეცვლას იმ რიგად, რომ 10% მოგებისა, რომელიც ეხლა გადადის მეორე-ხარისხიან სათავდარგო თანხის გასაძლიერებლად, — გადაიდოს ხოლმე თა.-აზნ. საერთო სარგებლობის თანხათა გასადიდებლად. მოხსენებას იცავდა: მ. გრუზინსკი, ნ. ყაზბეგი და გ. ჟურული მისი წინააღმდეგნი იყვნენ: დ. ფავლენიშვილი, ს. ვახვახიშვილი და სხ.

„თემიც“ ერევა მარაქაშია

Вѣда кольпирогии...

გაზეთმა „თემმა“ კახეთის რკინის გზის შესახებ წერილი დაბეჭდა, რომელიც თავისთავად ღირსი არ არის არც პასუხისა და არც ყურადღებისა. „თემს“ დიდი ხანია აღარავინ ეკამათება და თითქმის ყველა ქართულმა გამოცემამ არა ერთხელ გამოაცხადა თავისი უკანასკნელი სურვილი მასთან ყოველივე პარლემენტის მოსპობის შესახებ—მაგრამ ნათქვამია, თუ მთა არ მივა მაჰმადთან, მაჰმადი თითონ წავა მთასთანაო. და „თემაც“ კვლავ აიღო თავისი ფარ-ხმალი და იერიშით მოდის ჩვენზედ. რადგან არსებითად არ შევხვებით მის წერილს, რაკი ჩვენთვის და ჩვენი მკითხველებისთვისაც არა საკადრის საქმედ მიგვაჩნია, გვსურს ერთი, თუ „ძმური“ არა, შორეული რჩევა მაინც მივსცეთ გაზეთს. დაგვიჯეროს, რომ არ არის ამ გაზეთის საქმე ისეთ რთულ კითხვებში ჩარევა, როგორც არის ამ ჟამად კახეთის რკინის გზა და საზოგადოთ ის რთული სოციალ-პოლიტიკური საკითხები, რომელთა ცოდვილობა ასე უყვარს მას. ჩვენის აზრით ძალიან დიდი განსხვავებაა ერთის მხრით სხვა და სხვა ტელეგრამების შედგენასა პროტესტების ბეჭედვასა და შოთა რუსთაველის ძეგლის შესახებ „უფულო“ სურვილების გამოთქმაში და მეორეს მხრივ—ისეთის საკითხის განხილვასა, როგორც არის, ან კახეთის რკინის გზა, ან ხიზანთა საკითხი. ყველამ იცის, რომ ერთის ხელით ორი ნესვის დაქერა არ შეიძლება და თუ გაზეთ „თემს“ ისე კარგად უხდება, თუ გინდ ისეთი ტელეგრამის დაბეჭედვა, როგორც ამას წინად ბალმონტთან გაგზავნილი ტელეგრამაა—სრულებით არ უხდება აქციებზედ და ობლიგაციებზედ ლაპარაკი. ჩვენი ღრმა რწმენაა, რომ პირველი უფრო შეეფერება, ვიდრე მეორე და ეს არც გასაკვირველია. „თემის“ მთელი რედაქცია ისეთ პირთაგან შესდგება, რომელთაც, ღმერთი რომ ჰბადავდა უთხრა: აი, პური და აი წყალი, თუ გიყვარდეთ პოლიტიკას თავი დაანებეთ! მაგრამ „თემმა“ მალე დაამტკიცა, რომ ოღონდ პოლიტიკაზედ აღაპარაკე და თუ გინდ პურს ნუ აქმევ. ასე ყირამალა გადაატრიალა „თემმა“ ღვთის განგება.

აი ჩვენი აზრი გაზეთ „თემის“ შესახებ. მაგრამ ეს აზრი მარტო ჩვენი არ არის. საქართველოში თქვენ ვერ მოსძებნით ისეთ გამოცემას, რომე-

ლიც მწარე გამოცდილების შემდეგ—ამავე აზრს არ დასდგომოდეს. ორშაბათი ისე არ გათენდება საქართველოში, რომ „თემმა“ რამე ცილისწამება, რამე სიცრუე, სიხამსე და გაუგებრობა არ წარმოშობოს. და ეს აიხსნება სწორედ გაზეთის უპრინციპობით. ისეთი გაზეთები როგორც „თემია“ პირდაპირ მავნე ფუნქციას ეწევიან ჩვენს საზოგადოებაში. განა შესაძლებელია ისეთი გაზეთის არსებობა, რომელიც თვიდან თვე მარტოდენ ისეთის წერილებით იკვებება, როგორც არიან თემის მეთურები. ჩვენ არ გვახსოვს ისეთი წერილი, რომელშიაც გარკვეული ყოფილიყვეს რომელიმე საჭირ-ბოროტო საკითხი. რაკი გაზეთი თავის საკუთარ აზრს მოკლებულია, იგი იძულებულია აზრთა მაკლერობა გასწიოს და სულ რაღაც კომპრომისების ძებნაშია. ეს ამას შეუერთოს, ის ამას გადააბას, შეასისხლხორცოს ორი შეურიგებელი მიმართულება და პირიქით გათიშოს რამე ორგანიული მოვლენა—აი „თემის“ კვლევა-ძიების საგანი და განა ასეთი კომპრომისული გაზეთი საარსებოა ჩვენს დროში?

„თემის“ უმთავრესი თვისება ის არის, რომ საკითხებში იგი პრინციპს ან იდეას როდი იცავს—იგი პიროვნებას იცავს. აგრეთვე როცა საჭიროა რაზედმე ვალაშქრება იგი პრინციპზედ, ან იდეაზედ როდი ილაშქრებს—პიროვნებაზედ. ეს კი ნამდვილი უპრინციპობაა. როცა თავ. პ. თუმანიშვილმა კახეთის რკინის გზის დამოკიდებლობა ჩაშალა, „თემმა“ განაცხადა მე არ ვიცავ ამ დაშოუკიდებლობის ჩაშლას, მაგრამ ვიცავ თავ. პ. თუმანიშვილსა, როცა თავ. დ. გურამიშვილმა თავის ხელშეკრულებით ისევ აღადგინა დამოკიდებლობა კახეთის რკინის გზისა „თემის“ გაიძახის—მომხრე ვარ ხელშეკრულობისა, მაგრამ თავ. დ. გურამიშვილის წინააღმდეგი კი ვარო. ერთის სიტყვით, გაზეთ „თემისთვის“ თვით საქმე არ არსებობს, იგი ან უნდა ახტაცებული იყოს რომელიმე პიროვნებით და მაშინაც ამართლებდეს, როცა ეს პიროვნება დამნაშავეა, ან უნდა ილაშქრებდეს ამ პიროვნებაზედ, როცა ამ პიროვნებამ თავის მოქმედებით სარგებლობაც მოიტანა. რად ხდება ესა? იმიტომ, რომ „თემს“ და მის მეთაურებს თვით საქმე არასოდეს არ აინტერესებთ, საქმის გაგების უნარი არა აქვთ, არა აქვთ აგრეთვე პრინციპი და გამორკვეული პროგრამა, რომელიც ერთად ერთი ხელმძღვანელი უნდა იყოს დიდ კითხვების გარჩევის დროს. „თემის“ და მისი ხელმძღვანე-

ლები ისე იქცევიან, როგორც ზერეფე ხალხი, როგორც გულ კეთილი ხალხი. საკმარისია ვინმემ რომელიმე საზოგადოებას ხუთ-თუმნიანი გრამაფონი შესწიროს — „თემი“ ამისთვის ხელის მოწერას გამართავს და ზედ ერევნის მოედანზედ ძეგლს აუგებს ამ ხუთ თუმნიან ქველმოქმედს — რათა? იმიტომ, რომ გულ-კეთილია. მაგრამ საკმარისია იმავე ხუთ-თუმნიანმა ქველმოქმედმა მთელი კახეთის რკინის გზა სხვას მიჰყიდოს — იგი ვერც კი გაიგებს რა აქტია ეს რკინის გზის გაყიდვა და პირიქით ტაშს დაუკრავს დამნაშავეს. — რათა? იმიტომ, რომ დაკვირვების ნიჭი არა აქვს, არა აქვს უნარი საქმეში ღრმად ჩახედვისა. თავ. პ. თუმანიშვილმა ოდესღაც თავ-აზნაურობას სურვილები სულ წაღმა შეუბრუნა და ყირამალა დააყენა, მით რომ კახეთის რკინის გზის დამოუკიდებლობა ჩაშალა, „თემმა“ ამაზედ ხმა არ ამოიღო, ეხლა კი გამოდის და თავ. დ. გურამიშვილს საჯაროდ დამნაშავეს ეძახის და მერე რად, არ იკითხავთ? იმიტომ, რომ თავ. დ. გურამიშვილმა თუმანიშვილისაგან ჩაშლილი საქმე გამოაბრუნა. განა ამის შემდეგ „თემს“ ქვეა მოეთხოვება?.. განა ამის შემდეგ „თემს“ უფლება აქვს საზოგადო საქმეებზედ ილაპარაკოს. განა ამის შემდეგ ყველა გაზეთი სასარგებლოა ქართველი ხალხისათვის? ჩვენ გვგონია არა და სწორედ „თემია“ ერთი იმ გაზეთთაგანი, რომელიც რუენის საზოგადოების შეგნებას, რომელიც ბურუსში ახვევს მართალ და საღ აზრს და განზრახ ან შეუგნებლად (ჩვენ უფრო ეს უკანასკნელი გვგონია) საზოგადოებაში ბოროტებას და მავნებლობას სთესავს.

* * *

წ რ ე ს ა

გაზ. „თემა“ № 124

დღევანდელმა უბადრუკმა ხანამ საქართველოს აჩუქა უბადრუკი შვილიც.

პრესაში, ქართულ დაწესებულებებში, საზოგადო ასპარეზზედ გაჩნდნენ ხლესტაკოვები, უსაქმო მოლაყბე მექორენი.

მათ არ შეუძლიანთ სერიოზულ საქმეების გამოკვლევა, გაკეთება, მოვლა; მათი მისწრაფებაა — ისახელონ იაფი საშუალებით თავისი თავი.

მათი ნამდვილი ბუნებაა — პოზა და უსაზღვრო ტყუილი. დღევანდელმა უბადრუკმა ხანამ აჩუქა საქართველოს ერთი უბადრუკი შვილიც — გაზ. „თემი“ და მისი რედაქტორი.

ამ გაზეთის ნომერი ისე არ გამოიჩიკება, რომ ქართველ მკითხველს არ მოუტანოს თანა რამე ვულგარული.

ტყუილი, ცილი, ქორი
ქორი, ტყუილი, ცილი
ცილი, ქორი და ტყუილი.

და ზედ გაფარფაშებული „ხლესტაკოვშინა“. ჩემ თვალ წინ გადაშლილია უკანასკნელი ნომერი გაზ. „თემისა“.

რა არ გნებავთ აქ რომ არ იყოს!
დაიწყეთ მეთაურიდამ.

ბ. დიასამიძე ელაქუცება ცნობილ დეგენერატს ფ. მახარაძეს, რომლის ხელებზედ ჯერ ილია ქავჭავაძის სისხლი არ გამშრალა, და ეფიცება:

„ჩვენ ძალიან კარგად ვიცით, რომ ილია ქავჭავაძე კერძო საკუთრების პრინციპის აღმსარებელი და მისი შეურეველობის მომხრე იყო. ამ მხრით ილიას ჩვენში ბევრი არ ემსრობდა. ჩვენს შორისაც იყო დიდი განსხვავება...“

ოლონდაც!

ამიერიდამ ქართველ ხალხს ეცოდინება „რა დიდი განსხვავება იყო“ ილია ქავჭავაძის და გრიგოლ დიასამიძის შორის!

საწყალი ილია!

ბედნიერი ხლესტაკოვი!

და ამ „განსხვავებით“ გაკადნიერებული „თემის“ რედაქტორი ურჩევს ქართველ საზოგადოებას დაუყონებლივ გაუმართოს ილია ქავჭავაძის სამედიცინო სასამართლო.

„ჩვენის აზრით სსკინთა კხლავე, დაუფიქრებელი ჩვენს საზოგადოებრივმა და პოლიტიკურმა ჯგუფებმა და ქართულმა პრესამ აინჩინოს სანდო პირები იმის გამოსარკვევად, თუ რა განწყობილება და ურთიერთობა არსებობდა ილიასა და გლეხთა შორის. ამ საქმეს კხლავე უნდა შეუდგეთ, სანამ მოწმენი ცოცხალნი არიან“.

ე. ი. სანამ ცოცხალნი არიან ილიას მორალური მკვლელი ფ. მახარაძე და ხლესტაკოვი გ. დიასამიძე, რომელსაც რასაკვირველია ამ სასამართლოს თავმჯდომარედ აირჩევენ.

მეორე წერილი არა ნაკლებ ტიპიურია „თემის“ უბადრუკობისათვის.

იგი ეხება უკანასკნელ სათავად-აზნაურო კრებას, რომელსაც უნდა გადაეწყვიტა დიდად მნიშვნელოვანი, ჩვენთვის სამკვრდო-სასიცოცხლო საკითხი — კახეთის რკინის გზის ბატონ პატრონი ქართველობა იყოს თუ ბაქოს კაპიტალისტები?

ეს კრება ოთხ დღეს გაგრძელდა, ილაპარაკა თითქმის ოცდაათმა ორატორმა, მათ შორის ჩინებულად დაასაბუთეს ქართველების ბატონ-პატრონობის სარგებლობა—გრ. რცხილაძემ, დავ. გურამიშვილმა, დიმ. ჩოლაყაშვილმა, შალ. მესხიშვილმა და სხვ., და „თემის“ რედაქტორმა მარტო გრიგოლ დიასამიძის „სიტყვას“ (რალაცა განცხადებას) მიაქცია ყურადღება.

Charment!

მე დარწმუნებული ვარ, რომ მთელ ამ უშველებელ აბდა-უბდა წერილს, სავსე ყალბ მოსაზრებით მარტო ის დანიშნულია ჰქონდა, რომ გრ. დიასამიძის „განცხადებაზე“ მიეთითებინა... და... „კლდის“ „უბრინციობაზე“ ჯავრი ამოეყარა. წარმოიდგინეთ, ამისათვის ნ. ნიკოლაძეც კი მიიშველა, მაგრამ პატარა შეცდომით: ნიკოლაძის სიტყვები მთლად არ მოიყვანა. სათავეში კი ნიკოლაძე სწერდა:

ქართველების „გასაჭირი ისაა, რომ ვისაც ჩვენში დინსუბია ნამდვილი განათლების, სწორე ცოდნის შექმნა, ის რადი ეკარება ჩვენს მწერლობას... ესენი თითქმის ერთიანად ერთბა დამუშადებულ „მეთაურების“ ხელშია“...

აი რა სიტყვა ჰქვიანმა კაცმა თქვენისთანა „გახლესტაკოვებულ“ პრესის მეთაურებზე, „თავადო დიასამიძე! და ეხლა ნათელი უნდა იყოს, თუ ჩვენი ცხოვრება ასე ხშირად „ყირამალა“ რათ დადის.

კიდევ ბევრი საინტერესო რამ შეეძლო ამოეკითხა გრ. დიასამიძეს ჰქვიანი კაცის წიგნიდამ, მაგალითად რომ თქვენი „ხლესტაკოვისებურად“, მითომდა უკიდურესობა „კიდევ რყენის ერს, რადგანაც პოზა, ტყუება მალევა საკუთარი უვარგისობისა.

—

„წაკითხულს გაგება უნდა“ ამ სათაურით იწყება მესამე წერილი იმავე ბრძენ „მოკეთესი“ ქართველ მკითხველისა:

„ჟურ. „კლდე“ და გაზ. „ხმა კახეთისა“ ხიზანთა სკაითხში იმ აზრისა არიან, რომ ეს სკაითხი ისე გადასწედეს, როგორც მითხროს ქართველი ერის ინტერესებია, ე. იგი (განმარტავს „მოკეთესი“) უნდა იქმნას დაცული მამულის პატრონთა ინტერესებია (!!).

ამრიგად ქართველ ერის ინტერესები მარტო მამულის პატრონთა (თავად-აზნაურობის) ინტერესებია!

დაწერასაც საღი ჰქუა უნდა ბ. გრიგოლ დიასამიძეს „მოკეთესი“!

—

მაგრამ შესაძლოა რომ ეს ჰქუა როდისმე საღი გახდეს?

გონიერ და პატიოსნურ ქართველ მწერლის გზას დაადგეს?

ძალიან ვეჭვობ...

მაგალითები თვით გაზეთ „თემის“ დაბეჭდილი ფურცლებია...

ამას კი, მგონი, ბალმონტების „მზიანი საღმეზიცი“ ველარას უშველიან.

ეკალი.

ქალთა სასწავლებელში

ქალთა სასწავლებლის სამზრუნველომ შემდეგი შინაარსის მოხსენება წარუდგინა ქართული გიმნაზიის გამგე კომიტეტს.

1) ქართველობა უმთავრესად მიწათმფლობელი და მიწათ მომქმედი ხალხია. მას ქალაქში ცხოვრება არ უყვარს, გული სოფლისკენ აქვს, თავის მიწას ეტანება. ამ ჟამად, როდესაც ცხოვრებას ბევრი ახალი მოთხოვნილება აქვს, ხალხი არა კმაყოფილდება სოფლის უბრალო მოუწყობელ ცხოვრებით, რითაც წინათა კმაყოფილდებოდა. მას მეტი მყურდო და ლაზათიანად მოწყობა სჭირდება. სხვა ერის ხალხი ამ გვარ ცხოვრებისთვის სარჩოს საშოვრად ზოგი ვაჭრობასა ჰკიდებს ხელსა, ზოგი ხელოვნობას იწყებს და სხვა და სხვა. ქართველი ხალხი კი მარტო მიწას ეტანება, მითი ირჩენს თავსა, მაგრამ ეს მისთვის ძნელია რაციონალურ მიწათ-მომქმედებისთვის სუსტი მომზადებისა გამო. ამ შემთხვევაში დედაკაცს მშვენიერად შეუძლიან ხელი მოჰკიდოს შინაურ მეურნეობას. მას თამამად ძალუძს მეგობრობის, ხილის მოყვანის, აბრეშუმის და ფუტკრის გაჩენის, ფრინველი და სხვა სასოფლო სამეურნეო დარგების გაძლოლა. რა რიგ სარგებლობას მოუტანდა ის ამით თავის ოჯახის ცხოვრების წესწყობილებას!

2) მთელი ჩვენი ახალგაზდობა გონებრივად, ხორციელად და ზნეობრივად იტანჯება-უმეტეს შემთხვევაში იმის გამო, რომ ჩვენში შინაური აღზრდა არ არის. შინ ბავშვის წესიერ განვითარებაზე ფიქრისთვის არავის სცალიან. დედას ამ საგნის

საქიროება ან სრულებით არ ესმის, ან თუ ესმის კიდევ, მომზადება აკლია თავის მოვალეობის კეთილ სინდისიერად ასასრულებლად. და ამ დროს, ჩვენის ხალხის დღევანდელ მდგომარეობაში, რა დიდათ საქირონი არიან მომზადებული დედები, ვის კეთილ-გავლენის ქვეშ აღიზარდებოდა ჩვენი ახალთაობა; რა ნაირად გვჭირიან ისეთი დედები, რომელთაც შესძლებოდათ თავის შვილების აღზრდა და გრძობათა კეთილად წარმართვა, ამიტომ დედაკაცი უნდა იყოს აღმზრდელი ამ სიტყვების ფართო მნიშვნელობით.

3) სხვა განათლებულ ქვეყნებში დედაკაცმა უკვე იჩინა თავი საზოგადო ასპარეზზე, მწერლობაში, მასწავლებლობაში, იდეების გადაგებაში და მისი გავლენა ამ ასპარეზზე, მართლაც რომ დიდი არის. ჩვენ უფლება არა გვაქვს ავაცდინოთ ამ გავლენას ჩვენი საზოგადოება, მოვუსპოთ ჩვენებურ ქალებს ამ ასპარეზზე მოქმედების საშუალება. დედაკაცს უნდა ესმოდეს საზოგადო საკითხები, საზოგადოებრივ ცხოვრების შეგნებულად ანგარიშის გაწევა უნდა შეეძლოს. სხვა არა იყოს-რა საზოგადო საკითხების უცოდინარს დედაკაცს არ შეუძლიან გონიერი დედა და ქმრის ნამდვილი მეგობარი იყოს.

4) ქალი, როგორც დედა და როგორც ცოლი, მოვალეა თაოსანი და გონიერი დიასახლისობა გასწიოს. მასზე და მოკიდებული მთელი ოჯახის კვება. მერე ვინ არ იცის რა გავლენა აქვს კარგს სმა-ქამას ბავშვების ფიზიკურ განვითარებაზე, მოზრდილთა ჯანმრთელობაზე. ამიტომ ჰან მეცნიერულად უნდა იცოდეს მზარეულობა, ე. ი. უნდა იცოდეს, რა და რა საქმელი რა და რა გავლენას ახდენს სხეულზე, რომელი შემადგენელი ნაწილი საქმლისა უფრო სასარგებლოა (ამიტომ მან უნდა შეისწავლოს საქმლის გავლენა სტომაქზე, ე. ი. კვების ფიზიოლოგია). დედაკაცს უნდა ესმოდეს წმინდა ჰაერის და საზოგადოდ სისუფთავის სხეულზე გავლენა, თავის ოჯახი სრულ სისუფთავეში უნდა ჰქონდეს, ამისთვის საქიროა ფიზიკური მუშაობა. ამიტომ უნდა ვეცადნეთ ჩვენი ქალები ფიზიკურ შრომას შევაჩვიოთ. გარდა ამისა ქალმა ქრა-კერვაც უნდა იცოდეს.

5) დედაკაცმა ხელოვნებაც უნდა იცოდეს, მაგალითად: სიმღერა, მუსიკა, ხატვა და სხვა, რადგან ეს საგნები აფაქიზებენ, აკეთილშობილებენ ადამიანის ხასიათს.

ყველა ამ მოსაზრების გამო იმ აზრს დავადეკით, რომ ჩვენთვის საქიროა ისეთი ქალთა სასწავლებელი, რომელსაც შეეძლოს ჩვენთვის ზემოაღნიშნულ ქალთა აღზრდა. განზრახულ სასწავლებლის პროგრამამ არსებულ გეგმებით (პროგრამებით) შეზღუდული არ უნდა იყოს, მას თავისებური ხასიათი უნდა ჰქონდეს იმ მოთხოვნილებების მიხედვით, რასაც ვუდგენთ სასწავლებელს. მთელი გეგმა ხუთ განყოფილებად უნდა განიყოფებოდეს:

- 1) საზოგადო განმანათლებელი საგნები.
- 2) აღმზრდელი ქალის მომზადებელი საგნები.
- 3) სასოფლო სამეურნეო საგნები.
- 4) სამეურნეო საგნები.
- 5) ხელოვნება.

ზოგად განმანათლებელი საგნები:

ანგარიში, ფიზიკა, გეოგრაფია, მსოფლიო ისტორია, მსოფლიო მწერლობა, ბუნების მეტყველება, სამღვთო სჯული. ფრანგული ენა.

აღმზრდელ ქალის მომზადებელი საგნები:

ფიზიოლოგია, ჰიგიენა, პედაგოგია.

სასოფლო სამეურნეო საგნები:

მერძევეობა, მეფუტკრობა, მეაბრეშუმეობა, მეხილეობა, ფრინველთ მოშენება, მებოსტნეობა და სხვა.

სამეურნეო საგნები:

მზარეულობა, ქრა-კერვა.

ხელოვნება:

სიმღერა, მუსიკა, ხატვა და სხვა.

ყველა ამას საფუძვლად უნდა ედოს: სამშობლო ენა, სამშობლო მწერლობა და ისტორია.

ეს სასწავლებელი შესდგება სამი განყოფილებისაგან და ექვსი კლასისგან.

ქალთა სასწავლებლის სამზრუნველოს თავმჯდომარე: **მარიამ ვახტანგის ასული ჯამბაკურ-ორბელიანისა.**

(სახალხო გაზეთი).

სასუღიერო სემინარიაში

(12 მაისის დღესასწაულის გამო)

მეტად ძნელი და აუტანელია ჰედაგაგის მდგომარეობა თანამედროვე ცხოვრების პირობებში. რანაირი საიდგალო ადამიანიც უნდა იყოს იგი, შეუძლებელია, ასცადადეს მოსწავლეთა ან მასწავლებელთა კონზორციასთან რაიმე უსიამოვნებას და ამიტომ ვინც 12 მაისის დღესასწაულს დაესწრო სასუღ. სემინარიაში, უკვლევია,

განვიფიქრობოდა იმ ერთსულად ალტრუიზით, რომელიც გამოეწვია ზეიმის მიხედვით ბ-ნ ნიკ. დიმ. მახათაძეს, რომელმაც 27 წლის განმავლობაში იღვავა ხსენებულ საწავლებელში.

ნ. დ. მახათაძე დაიბადა 1858 წ., მეცნიერული სწავლა დაამთავრა კიევის სასულიერო აკადემიაში სულთსიმეტრეველი კანდიდატის ხარისხით და იმავე წელიწადს ინსპექტორის თანაშემწედ დაინიშნა თბილ. სასულიერო სემინარიაში, სადაც მან დატოვა 27 წელი სხვა და სხვა თანამდებობაზე. 1891 წ. ერთსა და იმავე დროს მასწავლებლობდა როგორც სემინარიაში, ისე სოფნურ (ესლა სამხედრო) სასწავლებელში, დედათა ეპარქიალურ სასწავლებელში და ქალთა მეხუთე გიმნაზიაში. 1911 წლამდე იგი სხვა და სხვა თანამდებობას ასრულებდა; ინსპექტორად იყო, სემინარიაში, მათემატიკის მასწავლებლად, ლოგიკისა და სხვა. 1911 წ. 8 ნოემ. იგი დაინიშნა თბ. მეორე კომერციულ სასწავლებლის დირექტორად, ხოლო 31 დეკ. 1912 წ. შეიწინააღმდეგეთა მისი თანამდებობაზე. მთელს ამ ხანის განმავლობაში ნ. დ. დიმიტოვი სიმპატია დაიმსახურა ევკლასკან. ამიტომ იყო, რომ გამოთხოვების დროს, 12 მაისს სემინარიის შენობაში კეშარიტი ზეიმი იყო. სადარბაზოდ მოსულ სტუმრების, მასწავლებელთა სრულ კონპორაციისა და მთელი მასწავლებლების თანადსწრებით ეს დღე სასწაული უფრო საზეიმი გახდა მაშინ, როდესაც მტკიცებითი სიტუაცია წარმოიქმნა გ. ბარნოვსკის — „ბედავების იდეალი“. ამ სიტუაციაში იფრად ადელფო მოდელსასწაული და ათრთალებით ზსუსხი გასცა ორატორს ეს სიტუაცია იმდენად შესანიშნავია და საუბრადებო თავის შინაარსით, რომ საჭიროდ ვსთვლით რამდენიმე მაინც გადავცეთ მკითხველს. აი ეს, გრძობით სავსე სიტუაცია: „სამუხალ და უმადლეს სასწავლებელში ბეგრს რამეს კვასწავლიდნენ, მაგრამ ბეგრი რამ დავაიწვეთ, ბეგრი კიდევ ვერ შეგითვისეთ. ეს არის ერთგვარი მეცნიერება, რომელიც ნაკლებ გვისწავლია, ხელაფნება, რომელშიც ნაკლებ გვივარჯიშნა, მაშინ როდესაც მის საჭიროებას ევკლანი ვგრძობდით, ევკლანი ვხედავდით: ეს გახლავთ **ალზრდის მეცნიერება.**

„სუბიექტში უფლებების სტრუქტურა თავისი საკუთარი სახე გააუმჯობესოს, ორგანიზულად განვითარდეს. იგი შეუმჩნეველად ემთხვევა შექმნილი კანონების. ამაში ჭეშქვლის დიადი ადლო. ევკლას ქმნილებიდან ერთად ერთი დამიანა სდგას განმარტოვებით, ვინაიდან ბუნებრივ ადლოს მან დაურთო თავის გონებას. მაგრამ ადამიანთა შორისაც ვხედავთ ერთ მთავრებს, რომელსაც უფროდებოდ ვერ დავტოვებთ. უხსოვარ დროიდან

ველურსაც და განათლებულსაც ჭეჭინდა სხვა და სხვა სისტემა ალზრდის, რომელიც უჭიკობესად ეკონათ. ევლურს, მაგალითად, დიდ რამედ მიანხდა, თუ ბაკუსს დატვივებდა, დატვივდა, და სხვა? მაგრამ განათლებულნიც ვერ წაველათ შორს. ათასი წლები მაჭკირან და ამ ვაშთა მსგელლობსთან იცვლებოდა შეხედულებაც ალზრდაზე. მიუხ, დავად ამისა, ჩვენ ვერ გვიპოვინათ შემაერთებელი ხიდი, ერთი პლატფორმა, საუფველთაოდ მისაღები. და ევკლას ეს ხდება არა იმიტომ, რომ ჩვენ, ადამიანებს, თავის დროზე უფრადებო არ მიგვეტვივის ამ საგნისთვის, არამედ იმიტომ, რომ ალზრდის საკითხი ერთი უდიდესი და უძნელესი პრობლემაა მთელ რიგ საკითხთა შორის, რაც კაცობრიობის აზროვნებას წამოუყვარება. უხსოვარ დროიდან ეს საკითხი თითქმის ევკლას მოაზრეს მთავრად საკითხად ჭეჭინდა მიხსენული და შესაფერ ზსუსხსაც იძებოდა სასურველ მაზნის მასაღვევად. ასე, მაგალითად, 2,500 წლის წინად ვათავარი საჯაროდ ამტკიცებდა, რომ „ბაროტი ხაღხი თუ არსებობს, მხოლოდ ცული ალზრდის გამოისობით.“

პლატონი ამტკიცებდა, რომ ადამიანი ცხოველებთან სავსე მხოლოდ ალზრდის გამოისობით ირჩევა. თუ ალზრდა არ ყოფილიყო, მაშინ იგი ევკლას ნადარზე უველურესი და უსასტიკესი იქნებოდა. კინტილი, ცინკრონი, სენეკა არა ნაკლებ მნიშვნელობას აძლევდნენ ალზრდას და ყოველმხრით სტრუქტურულ სწორე აზრი გამოეტანათ მის შესახებ. პლატონი გაიხსენებდა დიკურგის და ნუმას კანონებს, შეაჯარებდა ერთმანეთს და ცხადს ჭეოფდა, თუ რატომ იყო, რომ დიკურგის კანონებს უფრო დიდი ხნის სიმტკიცე და სიცოცხლე ეწერა, ვიდრე ნუმასასო. „დიკურგის კანონებს, — ამბობდა იგი, — სპარტანელნი თავიანთ შვილებს დედის ძუძუსთან ერთად აწოვებდნენ და ეს უფრო აერთებდა მათ, ვიდრე რომელიმე სამღვთო ფიცი. აი, ამიტომ იყო, რომ მის კანონებს 500 წლის მეტი სიცოცხლე ეწერა, ვიდრე ნუმასს, რომელიც ანხისის ტაძრს წარმოადგენდა. ამ ტაძრის ორავე კარი დახმული იყო იმ დრომდე, ვიდრე დარჯად თვითონ ეს მკაცრი დემონი (ნუმა) ედგა ამოღებული მახვილით. მაგრამ მოკვდა თუ არა იგი, მუისვე გაიღვა კრეტსამიელი და ტაძრის ორავე კარი დია დანა, რასაც მოჭევა ომი და თვით სახელმწიფოს დაღუპვაც...“

ქრისტიანობის პირველ ხანებში ითანე ოქრობირი, ბასილი დიდი, ორიგენი, იერონიმი, ავგუსტი და სხვები უდიდეს მნიშვნელობას აძლევდნენ ალზრდას, რომელსაც საფუძვლად ქრისტიანთა კულტის გვირგვინი უნდა დასდებოდა, სახელად — სიყვარული...

მე-18 საუკ. კენიოსი მოაზრენა, როგორც ცრუსო,

პესტალოტი, როზენკრანც, შმიდტი, შვარცი, ჰერბარტი და სხვები, კაცობრიობის სხნას აღზრდის სისტემის გაუქმების გამო ჰქედავდნენ. აღზრდა, მხოლოდ გონივრული აღზრდა მიკვივანს საიდუმლო ცხოვრებადინ, მხოლოდ იგი გარდაჰქმნის ღვთაებრივად დღეკანდელს უკუღმართ სინაღურ ცხოვრების პირობებსა.

რუსეთიც არ ჩამორჩა განათლებულ ევროპას. ჯერ კიდევ პეტრე დიდის დროს გაიღვიძა ამგვარმა ლტოლვილებამ რეფორმების შემოდების სხნით. ეკატერინე II ხომ ცდგე ნაკაზი გამოსცა აღზრდის სისტემის შესწავლად. „მოქალაქეობრივი კეთილდღეობა, - ვვითხულობთ ამ ნაკაზში, - მისი განსამტკიცებელი საფუძველი არის ზნეობრივი სისწებტავე, ხოლო ეს უკანასკნელი დამოკიდებულია აღზრდაზე“. აქ ეკატერინეს ნაკაზში გაისმის მონტესკიეს ფილოსოფიის გამომხილი, რომლის დიდი შეგობარი თვითონ ეკატერინე იყო; მაგრამ ამ უმად ეს კი არ არის საინტერესო, არამედ ის, რომ რუსეთში სწორე აღდო აიღო და ევროპეულატან მოაქვს ის, რაც მას სახელმწიფოს კეთილდღეობაში დაეხმარებოდა. აი, ამიტომ იყო, რომ მის საუკეთესო დევიზად ითვლებოდა: „დაე, გონების სისწებტავე შეგუებულ იქმნას გულის სიწმიდესთანა“.

ალექსანდრე I, ნიკოლოზ I, განსაკუთრებით ალექსანდრე II უდიდეს მნიშვნელობას აძლევდა აღზრდას, რომელსაც ზნეობითი გარდაშევეტი როლი უნდა შეესრულებინა. მასწავლებელთ აფრთხილებდნენ, რომ ბავშვებისთვის დიდი უურადლება მიექციათ, ამსთანავე არც ერთი წიგნი არ დაეტოვებინათ აუხნელი, გაუკრიტიკებელი. ამან კი ის სარგებლობა მოიტანა, რომ რუსეთში ახალი პესტალოტები დაიბადნენ უმისხვისა და პიროგოვების სხნით.

აღზრდის საკითხში არა ნაკლები წილი გვიდევს ქართველობასაც. ჯერ კიდევ მე-X XII საუკ. ათონის წმინდა მონანი ზრუნავდნენ ამ საკითხის განსრკვევად. აქედან მოკიდებული რუსეთის შეერთებამდე ჩვენ გვხვდებიან ისეთნი ნათელი პიროვნებანი, როგორც არსენი იუდათოელი, გაიოზი, ანტონი და მრავალნი სხვანი, რომელთა სიტყვით იფურჩქნებოდა ღვთისმეტყველება, ფილოსოფია, იურისპრუდენცია, რამიც თვითონ მეფენიც და ბატონიშვილებიც ეხმარებოდნენ არჩილისა, თეიმურაზისა, ვახტანგისა თუ ვახუშტის სხნით. სამეფო საგვარეულო და სასულიერო წოდება ხელი-ხელ ხართულნი ეწოდნენ ერის აღზრდელად, ასამადლებდა. მე-XIX საუკ. აღსანიშნავია გაბრიელ ეპისკოპოზი, რომლის ქადგებანი მეშურების სხ.თ რუსულადაც არის ნათარგმნი და კარგა ხანს სახელმძღვანელოდ იხმარებოდა ახალგაზრდობის განსწორთელად და აღზრდელად.

როგორც ხედავთ, განვიღო საუკუნეთა სარბიელსე ადამიანის გონება ფრთხელ დარაჯივით დასტრიალებდა ამ საკითხს, მაგრამ სასურველ მიზანს ვერ მიაღწია: სკოლა მშობლიურ ხმას ვერა სცნობს, მშობელი - სკოლისას. ამისი მიზეზი იყო და არის **მასწავლებელთა მოუმზადელობა**, აღზრდის საკითხის სირთულე, მისი გაშუქების სიძნელე. აქ საჭიროა მწაფის ბუნების შესწავლა, ფიზიკურისა და სულიერი მხარის შესწავლა. მაგრამ ადამიანის სულიერ მხარის შესწავლა ბევრად ძნელია ფიზიკურისაზე. ამ სიძნელეს ჰგომბდნენ თვით ისეთი მოზრენიც კი, როგორც იყო ლიუტენე, ფენენერი, ანუ ჩვენ დროში - გუნდტი. ამ დასახელებულ მწერლებამდე ადამიანის სულიერ მხარეზე მხოლოდ მეტაფიზიკური წარმოდგენა ჰქონდათ და ცხოვრების პრაქტიკულ მხარეს ნაკლებ უურადლებას აქცევდნენ. მხოლოდ მათ მიერ საკითხის გაშუქების შემდეგ **რავდენადმე** გავეცნით მას. მაგრამ ესეც არა კმარა: ფიზიკოლოგია და პსიქოლოგია სახსებით ვერ დაგვკამყოფილებს. ესენა მარტო ნიადაგს გვიზადებენ, რათა აღზრდის მეტრიკურებს უფრო მტკიცე ნიადაგი მოუმზადეს. როგორ გამოვიყენოთ, რა საშუალებიდ გარდაჰქციოთ ერთი ან მეორე, რომ თვითეულ ინდივიდუუმის გამოაქიხებულ და აღზრდელ თადასმად აღკაართ - აი აღზრდის ხელოვნების ფოფის რა შეადგენს!

აღზრდის სირთულეს თვით რუსიც კი ჰგომბობს. იგი ითვლებული იყო ეთქვა ერთხელ, რომ ადამიანს მთელს თავის სიცოცხლეში **მხოლოდ ერთის აღზრდა** თუ შეუძლია. რა თქმა უნდა, ეს იდეალია, მაგრამ ის კი ამკარა, რომ რუსისთ პირთ ამ საკითხის მეტი სიძნელე ჰქვდადებდა, როგორც საიდუმლოებათა საიდუმლოება...“

ამ სიტყვებს მოჰყვა დაუსრულებელი ტაშის ცემა. მოდელსაწაფეს მართვეს საჩქარები. კიდევ წარმოითქვა სიტყვები მასწავლებელთა და მსწავლეთა მხრით, რომელთაც სთითოდ პასუხი გასცა ბნმა ნ. დ. მახათაძემ. უკანასკნელი სიტყვა აიღო რექტორმა. იგალობეს მრავალ-უამიერ და „ვამს“ ძანილით იტაცეს ხელში უოფილი მასწავლებელი მოსწავლეებმა და ეტლამდინ ასე ჩაიუვანეს.

ქართლელი.

ანგარიში

საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების მოქმედებისა 1912 წელს.

(მე-6 წელი)

საზოგადოების მოქმედება: საზოგადო კობანი, მოხსენებანი, მოგვაშრომანი და გამომცემანი.

ა) საანგარიშო წლის განმავლობაში საზოგადოების

ჰქონდა ექვსი ჩვეულებრივი და ხუთი არაჩვეულებრივი, სულ 11 საზოგადო კრება.

ბ) ზემოხსენებულ კრებებზე მოხსენებანი წაიკითხეს:

1) თავმჯდომარემ ე. თაყაიშვილმა: „რას წარმოადგენდა ევრეთ წოდებული „აფხაზთა ისტორია“, რომლითაც უსარგებლნია იერუსალიმის პატრიარქს დოსითეოსს“ (ოქმი № 55).

2) დ. გ. კარიჭაშვილმა: „საქართველოს წარმართი ღმერთები ჩვენს მატიანეში“ (ოქმი № 57).

3) ს. მ. გაჩეჩილაძემ: „ქართველ ერის სოციალური ისტორია და პსიხოლოგია ზვიპრისტიცეაობის მიხედვით“ (ოქმები № 59 და 60).

4) დეკ. კ. კეკელიძემ: „ორი კვირა გელათის მონასტერში“ (ოქმი № 62).

5) ილ. გრ. კარგარეთელმა: „ქართული საეკლესიო მუსიკა და საგალობელთა ხელნაწერები“ (ოქმი № 64).

გ) ამავე წელს საზოგადოების თავმჯდომარემ ე. თაყაიშვილმა იმოგზაურა ბორჯომის ხეობაში, შეისწავლა ამ ხეობის ნაშთები, გადააღებია მათი გეგმები და ფოტოგრაფიული სურათები; გათხარა ბანის ხევი(ბორჯომის ხეობა) რამოდენიმე ძველი სასაფლაო და იპოვნა იშვიათი ბრინჯაოს ნივთები; გაჩხრიკა მცხეთაში ერთი ძველთა-ძველი აკლდამა და შეაგროვა ზოგი რამ მასში ნაპოვნი საყურადღებო ნივთები; ინახულა გასულ ზაფხულს კუჩუკ-ლამბატში (იალტის მახლობლათ) კენიან ელენე იაკობის ასული თარხან მოურავისა და ჩამოიტანა მის მიერ შემოწირული ფერადებიანი სურათები და სხვა საყურადღებო საეთნოგრაფიო ნივთები. საბჭოს წევრებმა: დეკანოზმა კორნელი კეკელიძემ, ი. აბულაძემ და ს. გორგაძემ და საზოგადოების წევრმა მხატვარმა მოსე თოიძემ, საბჭოს დავალებით, იმოგზაურეს საქართველოს სხვა და სხვა კუთხეში. მამა კეკელიძემ ორ კვირას დაჰყუა გელათის მონასტერში და დაწვრილებით აღწერა მისი ხელთნაწერები, რომელთაც მანამდე უბრალო კატალოგიკი არა ჰქონიათ. ი. აბულაძემ იმოგზაურა ზემო იმერეთში საჩხერისაკენ; ზოლო ს. გორგაძემ მიმოიარა მდინ. ყვირილის, მარცხნივ მდებარე სოფლები სოფ. სვირიდან—ხარაგაულამდე. მხატვარმა მოსე თოიძემ იმოგზაურა დუშეთის მაზრაში და კერძოდ ხევსურეთში, სადაც შეაგროვა მრავალი საეთნოგრაფიო ნივთი და გადაიღო ჩვენი მუზეუმისათვის საეთნოგრაფიო ტიპები.—ამავე წელს საბჭოს მიერ საქართველოს სხვა და სხვა კუთხეში გაგზავნილ იქმნენ მხატვარ-ინჟინერები ძველი ტაძრების გვემათა, განაპერთა და ფრესკების გადმოსაღებად, სახელდობრ: კალგინი, გრინევსკი, კალაშნიკოვი და დ. კაკაბაძე. კალგინმა და გრინევსკიმ გადმოიღეს ბოლნისის სიონის აღმოსავლეთი ფასადი, პითარეთის ტაძრის (აღბულადის ახლო) ფასადი, განაპერი და დეტალები, აგრეთვე ფრესკები ყინცვისის წმ. ნიკოლოზის ტაძრისა: ზაზა ციციშვილი—ფანასკეტელი და პეტრე მოციქული და პითარეთის ტაძრისა (აღბულადის მახლობლად) სახე პეტრე მოციქულისა და კარის ღვთის მშობლისა. კალაშნიკოვმა გადმოიღო გეგმები ბოდბის, ქერემის, ხირსის, წმ. საბასი, ყოვლად წმიდისა და სხვა ტაძრისა (კახეთში) და რამოდენიმე ეკლესიისაც ბორჯომის ხეობაში. ზოლო კაკაბაძემ ორი სურათი მცხეთის სვეტიცხოვლის კედლიდან: 1) ქართლის მეფის როსტომის მეუღლე მარია დედოფალი

მისი ძით ოტიათურთ და 2) ვახტანგ გორგასლანი და პირველი კათალიკოზი პეტრე.

დ) საანგარიშო წელს საზოგადოების საბჭომ დაათვა „ძველი საქართველოს“ მე-II ტომის ბეჭდვა და განაგრძო მე-III ტომი; აგრეთვე შეუდგა „საქართველოს სიძველენის“ შემდეგი ტომების ბეჭდვას, რომელშიაც, სხვათა შორის, იბეჭდება ქართული „შაჰ-ნამე“ ანუ „როსტომიანი“ ი. აბულაძის რედაქტორობით (იხ. საბჭოს ოქმი № 65, მუხლი 6).

საზოგადოების ძონება: მუზეუმი, წიგნთ-საცავი დასაწყობი.

ა) საზოგადოების მუზეუმში საანგარიშო წლის დამდევს იყო:

- 1) საარქეოლოგიო და საეთნოგრაფიო ნივთი—500, წლის განმავლობაში შემოვიდა 548, გახდა 1048;
 - 2) ქსოვილები იყო—100, წლის განმავლობაში შემოვიდა 202, გახდა 302;
 - 3) საისტორიო და საეთნოგრაფიო მხატვრობა იყო—100, წლის განმავლობაში შემოვიდა 172, გახდა 272;
 - 4) საარქეოლოგიო და საეთნოგრაფიო ალბომი იყო—38, წლის განმავლობაში შემოვიდა 4, გახდა 42.
- საანგარიშო წელს მუზეუმმა შეიძინა, აგრეთვე, მრავალი ძველი ფული.

ბ) საანგარიშო წელი განსაკუთრებით ბედნიერი გამოდგა საზოგადოების წიგნთსაცავისათვის. წლის დამდევს წიგნთსაცავში იყო 739 ხელნაწერი წიგნი, წლის დასასრულს კი ეს რიცხვი 926-მდე ავიდა; ნაბეჭდი წიგნი წლის დამდევს იყო 810 ტომი, წლის განმავლობაში შემოვიდა 2758 (ამაში 2438 ტომი თავადის პავლე ი. თუმანიშვილის მიერ შემოწირულია), გახდა სულ 3568 ტომი. საანგარიშო წელს საზოგადოებამ შეიძინა, აგრეთვე, მრავალი სიგელ-გუჯარი.

გ) საზოგადოების საწყობში საანგარიშო წელს შემოვიდა განსვენებულის ისტორიკოსის მიქელ თამარაშვილის შემკვიდრეთა მიერ შემოწირული მისი თხზულებანი: „კათოლიკობა საქართველოში“ (115 ცალი) და „პასუხად სომხის მწერლებს“ (178 ცალი). შემოვიდა აგრეთვე: „თიმსარიანი“ 450 ცალი, ნიკ. ურბნელის გამოკვლევა: „ათაბაგნი ბექა და ალბულა“—55 ცალი და ს. სულხან ორბელიანის პორტრეტი—85 ც. რაც შეეხება წინა წლიდან დარჩენილს საკუთარ გამოცემებს, ზოგი მათგანი გაიყიდა, ზოგიც ახალ წევრებს დაურიგდათ. საანგარიშო წლის დამლევს საწყობში იყო:

- 1. „ძველი საქართველო“ ტომი I . 182 ცალი.
- 2. „საქართველოს სიძველენი“ ტომი II. 450 „
- 3. «საქართველოს სიძველენი» ტომი III. 539 „
- 4. პალეოგრაფიული ალბომი . 506 „
- 5. „თიმსარიანი“ . 450 „
- 6. „ათაბაგნი ბექა და ალბულა“ . 55 „
- 7. „კათოლიკობა საქართველოში“ . 115 „
- 8. „პასუხად სომხის მწერლებს“ . 178 „
- 9. საბა-სულხან ორბელიანის პორტრეტები 75 „

(შემდეგი იქნება).